

PARKETMAGISTRAAT IN DE JAREN NEGENTIG, EEN NIET ZO VOOR DE HAND LIGGENDE OPDRACHT

R. Van Camp*

I. Inleiding

Ondanks mijn grote belangstelling voor het politiewezen zal ik het daar tijdens deze academische zitting niet 'specifiek' over hebben. Daarover had ik het reeds – zij het fragmentarisch – in het Politieopleidingscentrum te Antwerpen.¹ Wel wil ik U als parkethoofd mijn zienswijze geven op en tevens mijn bezorgdheid uiten over het Openbaar Ministerie van morgen.

'Men is alleen geïnteresseerd in de Justitie als het in felle kleuren wordt gesteld, liefst rood – en dit is geen politieke allusie. Als er bloed vloeit is er belangstelling en ook wanneer er 'scandalitis' te verwachten is' – aldus senator en oud-stafhouder bij de Balie te Antwerpen Fred ERDMAN, bij de bespreking van de begroting 1989 van het Ministerie van Justitie.² Nochtans liegen titels als: 'Themis op de helling'³, 'Rechtspraak in opspraak'⁴, 'De Rechterlijke macht, onbekend en miskend'⁵, 'Renouveau ou déclin du pouvoir judiciaire'⁶, 'Gerecht en glasnost'⁷, 'De rechten van de mens, de mensen van het recht'⁸, 'Enkele beschouwingen betreffende rechtsstaat, scheiding der machten en rechterlijke macht'⁹, 'De creeping crisis van de strafrechtspleging'¹⁰, in referaten, toespraken en publikaties, er niet

* Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen. Deze bijdrage is een bewerkte versie van de toespraak, gehouden ter gelegenheid van de officiële opening van het academiejaar 1990-1991 aan de Provinciale School voor Kandidaat-Politieofficieren van de Provincie Limburg op maandag 17 september 1990.

1. VAN CAMP, R., 'Mijmerij van een parketmagistraat over een gemeentepolitie met een menselijk geelaat', *De Politieofficier*, 1988, nr. 4, 45 e.v.

2. *Parl. Hand.*, Senaat, 1988-89, 21 juni 1989, 2756.

3. STEVIGNY, G., 'Themis op de helling', rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent, op 1 september 1977.

4. STORME, M., 'Rechtspraak in opspraak', Antwerpen, Kluwer, 1980.

5. DUMON, F., 'De rechterlijke macht, onbekend en miskend', rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 1 september 1981, *B.S.*, 1981.

6. LECLERCQ, M.J., 'Renouveau ou déclin du pouvoir judiciaire', rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Mons op 1 september 1971, *Impr. Adm. Nivelles*.

7. DYCK, J., 'Gerecht en glasnost', openingsrede Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen, 15 oktober 1988, *R.W.*, nr. 14, 1988, 449-460.

8. VAN VEEN, J., *De rechten van de mens, de mensen van het recht*, Amsterdam, Van Gennep, 1972.

9. KRINGS, E., 'Enkele beschouwingen betreffende rechtsstaat, scheiding der machten en rechterlijke macht', *B.S.*, 1989, nr. 4524.

10. CORSTENS, G.J.M., 'De creeping crisis van de strafrechtspleging', *Delikt en Delikwent*, 20, 1990, afl. 4, 289 e.v.

om. De diepgaande maatschappelijke mutaties die het wereldgebeuren kenmerken, hebben uiteraard dus ook een weerslag op de Justitie, waarvan het wezen en de werking in vraag worden gesteld.

Dit is geen aangelegenheid die enkel de beleidsverantwoordelijken, de Minister van Justitie – de enige in de politieke wereld nog vereenzelvigd met een deugd –, de magistraten en de politionele diensten aanbelangt. Het is in de eerste plaats de zaak van alle rechtsonderhorigen. Inderdaad, in een democratisch rechtsbestel gaat het om het verzekeren van de vrijheid door er meteen de grenzen van te bepalen; zoniet wordt de samenleving onmogelijk. Daarom ook is het in vraag stellen van de Justitie zo ernstig, zeker wanneer tezelfdertijd zovelen, in nabije of afgelegen naties, haar – soms ten koste van heel wat mensenlevens – trachten te verwezenlijken.

Voorwerp van mijn betoog is evenwel niet U breedvoerig te onderhouden over de oorzaken van het al dan niet terecht in vraag stellen van ons gerechtelijk apparaat en nog minder U pasklare oplossingen aan te bieden. Wel, op grond van meer dan dertig jaar ervaring, U – in deze context – de niet zo eenvoudige opdracht van een parketmagistraat enigszins te schetsen en U met dit – zelfs voor politiemensen nog zo wat mysterieuze en soms gevreesde wezen – wat meer vertrouwd te maken en hieraan enige persoonlijke beschouwingen te wijden. Omdat nog niet zolang geleden de Minister van Binnenlandse Zaken, van Modernisering van Openbare Diensten en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen alhier een doortastende toespraak hield over zijn visie op het politiewezen van morgen, kan mijn bijdrage – al is de invalshoek verschillend – ook nog complementair zijn.

II. De parketmagistraat van morgen

Parket, parketmagistraat, hoe reeds niet van een vertekend beeld vertrekken wanneer in de omgangstaal sprake is van: 'iemand in een moeilijk parket brengen ...', 'zich in een lastig parket bevinden ...', en statutair het solfergeuren oproept wanneer men het openbaar ministerie of het parket omschrijft als de spil van een in ons land geldend 'inquisitoriaal' processtelsel. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de parketmagistraat, die wellicht meer dan wie ook die bij de rechtsbedeling is betrokken, ervaart: 'que la justice n'est pas faite pour plaire'.¹¹ Nochtans, zou niettegenstaande de inderdaad vaak ondankbare kanten van zijn opdracht het voor de parketmagistraat – zoals trouwens voor al wie bij de rechtsbedeling betrokken is – steeds een grote voldoening moeten zijn een heel leven lang 'naar best vermogen' te mogen streven naar waarheid en gerechtigheid.¹²

Vraag is evenwel of de beleidsverantwoordelijken, bij een steeds voortschrijdende, zowel veel voorkomende als georganiseerde criminaliteit, – en dit geldt trouwens evenzeer voor de politionele diensten – hem hiertoe de nodige vorming en middelen zullen verstrekken. Vraag is evenzeer of, in tijden van economische en financiële expansie, waarin men financieel en familiaal beter elders aan zijn

11. PEYREFITTE, A., *Les chevaux du Lac Ladoga*, Paris, Plon, 1981, 8.

12. CHÂTEL, M., 'Magistraat vandaag', in *Liber Amicorum Frédéric Dumon*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1983, 661.

trekken kan komen, nog voldoende bekwame en gemotiveerde kandidaten zullen opdagen... Het tegendeel doet zich helaas reeds nu in de kandidaturen voor het ambt voelen. Zulks zou dan ook, in het belang van een behoorlijk functionerende rechtsstaat, niet aan Regering en Parlement mogen ontgaan.

Maar afgezien van deze prangende vragen, is het instituut van het openbaar ministerie – dat reeds op een lange geschiedenis kan bogen^{12bis} – mijns inziens aan een ernstige hervorming toe, wil het kunnen instaan voor een eigentijds en doelmatig opsporings-, vervolgings- en strafuitvoeringsbeleid. Meer dan ooit immers staat, zoals Procureur-Generaal J. MATTHIJS reeds in 1970 waarschuwde, de toekomst van de magistratuur op het spel.¹³

Voorzeker is, wat de opleiding en de aanwerving van magistraten betreft, het thans door de Minister van Justitie in de Senaat neergelegde ontwerp van wet¹⁴ een belangrijke stap in de goede richting, al zal er wellicht nog heel wat vuil water door onze Schelde vloeien vooraleer het deel zal uitmaken van ons wettelijk arsenaal. Maar met een 'hervorming' beoog ik heel wat meer. Zoals het wetenschappelijk, economisch, sociaal en financieel gebeuren aan een permanente herbronning en aanpassing toe is, wil het groeien en gedijen, zo is zulks thans evenzeer voor het openbaar ministerie onontbeerlijk. Of, zoals een Minister van Justitie het niet zo lang geleden verwoordde: 'Les rituels ne protègent plus les institutions: elles doivent tenir par elles-mêmes'.¹⁵ De parketmagistraat – en ik heb het alhier slechts over zijn optreden bij het strafrechtelijk gebeuren; ook op andere terreinen zijn er voor hem nog heel wat taken weggelegd¹⁶ –, de parketmagistraat kan het dus, zoals voorheen, beslist niet meer stellen met een louter klassieke benadering van de problemen met trouwens verouderde wetboeken van strafrecht en strafvordering in de hand. Tenminste wanneer hij de moderne vormen van criminaliteit van antwoord wil kunnen dienen.¹⁷ Welke ook zijn wetenschappelijke vorming moge wezen, zonder een permanente en multidisciplinaire aanpak, zowel op nationaal als internationaal vlak, zal de parketmagistraat van morgen grotendeels in zijn opdracht falen. Alleen een dergelijke optie kan leiden tot een zo noodzakelijk geïntegreerd preventief, opsporings-, vervolgings-, berechtings- en strafuitvoeringsbeleid. En meteen bevind ik mij in een lastig parket, daar zulks noodzakelijk de afbraak van heel wat heilige huisjes en het overbruggen van nog al te zeer uiteenlopende zienswijzen inhoudt.

III. Een bloemlezing van feiten en getallen

Laten wij echter eerst even 'in eigen herte' kijken en onze zienswijze ook met 'facts and figures' staven. Ik ga U echter beslist niet met uitgebreide statistieken

12bis. MATTHIJS, J., *Openbaar Ministerie*, A.P.R., 30 tot 54, nr. 63 tot 120.

13. MATTHIJS, J., 'De toekomst van de magistratuur op een keerpunt', *R.W.*, 1970-71, 99 e.v.

14. *Parl. St.*, Senaat, 1989-90, 974, 1.

15. PEYREFITTE, A., *o.c.*, 15.

16. O.m. adviezen in burgerlijke en fiscale zaken, naamsveranderingen, vaderlandskeuze, naturalisaties, adopties, burgerlijke stand, verenigingen zonder winstgevend doel, tuchtrechtelijke aangelegenheden, adviezen over wetsvoorstellen en -ontwerpen, parlementaire vragen, adviezen over kandidaturen en dies meer.

17. *Parl. Hand.*, Senaat, 1988-89, 21 juni 1989, 2756.

overladen. Mijn bedoeling is enkel – binnen de mij toegemeten tijd – de uitdagingen te overlopen waarmee het openbaar ministerie en meteen ook de politionele diensten thans en in de toekomst zullen geconfronteerd blijven.

DE VERKEERSCRIMINALITEIT

Vorig jaar waren er 88.669 verkeersslachtoffers. Van hen hebben er 1.993 het ongeval niet overleefd. Als er niet wordt ingegrepen zullen vóór het einde van deze eeuw – en dit is niet ver af – nog 20.000 mensen in ons land het leven laten bij een verkeersongeval. Deze veelbetekenende cijfers zijn bekend gemaakt bij de presentatie, op 27 juni jl., van het *Jaarverslag 1989* van het Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid.¹⁸ In 1988 vonden er in het ressort Antwerpen – Limburg, vastgesteld door de rijkswacht alleen, 25.155 ongevallen plaats, waaronder 8.343 met lichamelijke letsel en 16.772 met materiële schade. Daarenboven werden er 67.728 verkeersinbreuken geconstateerd waaronder 33.545 zware overtredingen.¹⁹

Deze cijfers roepen meteen de vraag op of wij er ons voldoende rekenschap van geven dat het hier gaat om de bescherming van het leven en de lichamelijke integriteit alsmede om een voor iedereen draaglijke auto- en motorcultuur.

Het is geen wonder dat ook de aandacht van de wetgever op deze problematiek is toegespitst, zoals o.m. blijkt uit de recente parlementaire werkzaamheden inzake het rijbewijs en het rijden onder invloed.²⁰ En uiteraard is het aan de bestuurlijke overheid, de politionele diensten en het openbaar ministerie om die aandacht om te zetten in:

- verkeersvoorlichting: de weggebruikers moeten ingelicht worden over de verkeersreglementering;
- verkeerskunde of, anders gezegd, de verkeerstechnische verantwoordelijkheid van de politie in elk verkeersplan;
- operationele verkeersbeheersing oftewel de inspraak van de politionele diensten in de verkeersgeleiding en verkeerstechniek;
- en handhaving van de wet, waarbij het openbaar ministerie, naar gelang de omstandigheden, bepaalde accenten moet leggen in het vervolgingsbeleid.²¹

GEMEENRECHTELIJKE CRIMINALITEIT

Wanneer de groep diefstallen voor het jaar 1989 251.833 van de 316.920 geregistreerde feiten vertegenwoordigt, houdt zulks in dat deze criminaliteitsvorm ca. 80% van het totaal uitmaakt, waarvan 44,87% diefstallen van en uit voertuigen.²² En het hoeft geen betoog dat dergelijke cijfers heel wat te maken hebben met het onder de bevolking groeiend onveiligheidsgevoelen.

Dit verschijnsel, dat trouwens niet eigen is aan ons land, heeft bij onze Noorderburen, alwaar in 1986 de kleine criminaliteit maar liefst 84% van de totale ge-

18. *Het Volk*, 28 juni 1990.

19. Gegevens verstrekt door de generale staf van de rijkswacht, 15 juni 1989.

20. *Parl. St.*, Kamer, 1989-90, nr. 1062/1-89/90.

21. Verkeerspolitie Antwerpen, *Jaarrapport 1989*, 7 tot 8.

22. Gegevens op 30 april 1990 verstrekt door de generale staf van de rijkswacht.

registreerde criminaliteit bedroeg, onder impuls van de Vaste Commissie voor Justitie van de Tweede Kamer, het midden- en kleinbedrijf en de politie geleid tot een actieplan tegen veel voorkomende criminaliteit.²³

Verder leidde het in Nederland tot de uitbouw bij wet van het zgn. driehoeks-overleg (Hoofdofficier van Justitie – Burgemeester – Politie). En het is dus niet zo vreemd dat in de Regeringsverklaring van 5 juni 1990, n.a.v. de besluiten van de Parlementaire Onderzoekscommissie inzake de bestrijding van het banditisme en het terrorisme, met de coördinatie van het politiebeleid, een aan de Belgische structuur aangepast gelijkaardig overleg wordt nagestreefd.²⁴

DE VERDOVENDE MIDDELEN

Volgens door de Centrale Dienst voor de beteugeling van de ongeoorloofde handel in verdovingsmiddelen op 1 juli 1990 verstrekte gegevens²⁵ werd in 1989 ca. 2.000 ton ruwe opium geproduceerd en steeg de produktie van cocabladeren in het Andesgebied in 1988 tot 450.000 ton.

Voegen wij hieraan nog de aanzienlijke hoeveelheden cannabis, amphetamines, crack, ice en andere derivaten met het hieraan verbonden miljardenzakencijfer, toe, dan is het zeker duidelijk dat gerecht en politie worden geconfronteerd met een nationaal en internationaal toenemende bedreiging voor de veiligheid en de volksgezondheid.

En al betreft het in ons land, dat toch reeds meer dan 3.000 heroïneverslaafden kent, nog in hoofdzaak een beperkt gebruik en een beperkte doorvoer, het mag ons niet ontgaan dat wij in 1988 toch reeds 5.200 feiten hebben geregistreerd met 32% aangehouden en onder de 21 jaar.²⁶ Na 9 drugdoden in 1988 en 10 in 1989 is Antwerpen nu reeds aan zijn tiende drugdode toe, terwijl de overdoses een alarmerend peil hebben bereikt.^{26bis}

GROOT BANDITISME

Hier volstaat het te verwijzen naar het verslag van het parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt.²⁷

TERRORISME

C.C.C. ... de moordende aanslag in de Lamorinièrestraat in 1980 op een schoolbus met Joodse kinderen ... de bomaanslag in de Hoveniersstraat in 1981, vrij recent nog de verwonding van een rijkswachter door een vuurwapen in de Antwerpse Haven, en de aanhouding van een I.R.A.-commando dankzij goede

23. *Hand.* Tweede Kamer Staten-Generaal, 1986-87, UCV 81, 15 juni 1987, 2.

24. *Parl. Hand.*, Kamer, 1989-90, Beknopt Verslag, 5 juni 1990, 1055.

25. Commissariaat Generaal van de Gerechtelijke Politie, N.C.B. – Interpol Brussel, *Drug report* d.d. 1 juli 1990, nr. 5.

26. Gegevens verstrekt door de generale staf van de rijkswacht, 15 juni 1989.

26bis. *De nieuwe Gazet*, 5 september 1990; *Gazet van Antwerpen*, 6 september 1990.

27. *Parl. St.*, Kamer, 1989-90, nr. 59/8 – 1988.

samenwerking tussen de politie en justitie in de ressorten Antwerpen – Limburg en 's Hertogenbosch: allemaal feiten die welhaast voor zichzelf spreken.

LEEFMILIEUSCHANDALEN

Seveso... Exxon... Lekkerkerk... Tsjernobyl... Mellery... het heeft zulkdanige afmetingen aangenomen dat in *Time Magazine* van 2 januari 1989 – met de uitroep: 'What on earth are we doing?' – de aarde tot planeet van het jaar werd uitgeroepen.²⁸

VOETBALGEWELD EN VANDALISME

Het Heizeldrama... de X-side in enkele vooraanstaande voetbalclubs... het vernietigen van telefooncellen... het beschadigen van kunstvoorwerpen en personenwagens.

ILLEGALE WAPENHANDEL

Zodanig zelfs dat ook ter zake een parlementaire onderzoekscommissie werd ingesteld, die nu haar weerslag blijkt te krijgen in een reeks wetsontwerpen.^{28bis} En verder ook andere goed georganiseerde, complexe economische, financiële en computercriminaliteit. Inclusief het opdagen in ons land van maffiapraktijken, zoals die van de koppelbazen in de bouwsector.

IV. De artificiële verhouding tussen bestuur, openbaar ministerie en politie

Waarom deze lange en nochtans beperkte bloemlezing uit het hedendaagse en, helaas met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, toekomstige criminële gebeuren? Vooreerst om met feitelijke gegevens aan te tonen dat zich niet enkel in het financiële, economische, sociale, culturele, religieuze en wetenschappelijk vlak grondige wijzigingen voordoen. Duidelijk en onvermijdelijk hebben zij – zoals steeds bij maatschappelijke mutaties – ook hun weerslag op de eeuwenoude wereld van het asociaal gedrag.

Het lijkt trouwens wel een constante te zijn dat telkens wanneer een maatschappij erin slaagt – wat mijns inziens toch het geval is – haar hoogste menselijk goed: 'de vrijheid' te verruimen, de moeilijkheid om deze vrijheid ook 'als plicht' te assumeren, meteen aanzienlijk groter wordt. En het is wellicht dan ook niet zo verbazingwekkend dat wanneer van gevestigde waarden, regels en idealen – met inbegrip van de er soms aan verbonden taboes en vooroordelen – soms terecht maar mijns inziens soms ook ten onrechte wordt afgestapt, er heel wat mensen zijn die – als het ware beroofd van een gebruiksaanwijzing voor een levenspatroon – dit surplus aan vrijheid niet kunnen verwerken en derhalve de maatschappij ernstig gaan verstoren.

28. *Time Magazine*, 2 januari 1989.

28bis. Zie b.v. *Parl. St.*, Senaat, 1989-90, 972 – 1.

Meteen is ook gesteld dat de parketmagistraat van morgen maar ook reeds die van nu – ondanks de ‘goodwill’ en de inzet die in grote mate bestaan –, zonder een nieuwe aanpak uitgaand van een nieuw globaal concept van strafrechtelijk beleid, niet op een doelmatige wijze zal kunnen bijdragen tot ‘law and order’, het noodzakelijke complement van de democratische rechtsstaat. Een dergelijke aanpak veronderstelt uiteraard een eigentijdse en doelmatige infrastructuur, maar evenzeer een andere geest dan die welke gericht is op het bewaren van relikwieën voor het antiquariaat.²⁹

De illusie – voor zover zij nog bestaat – dat het de parketmagistraat zou gegeven zijn, zelfs vanuit een functioneel en behoorlijk geïnformatiseerd kabinet (waar men niet aan toe is), louter op grond van teksten, voorschriften, gesprekken en vorderingen, de criminaliteit te kunnen bestrijden, laat staan in te dijken, behoort inderdaad tot de ‘onvolmaakt’ verleden tijd. Bestrijding, indijking van georganiseerde en veel voorkomende criminaliteit, maffiaverschijnselen, high-tech crime en grensoverschrijdende gewelds- en witteboordencriminaliteit, vergen heel wat meer. De maatschappelijke stroomversnellingen vergen – zoals in andere sectoren van de samenleving – ook voor deze materie een multidisciplinaire aanpak.

Het is dan ook de hoogste tijd dat de hierbij betrokken departementen – d.w.z. in eerste instantie Justitie en Binnenlandse Zaken – het openbaar ministerie en de politieke diensten, elkaar leren vinden en één taal gaan spreken.³⁰ Al te lang – men hoeft slechts de regeringsverklaringen van de laatste tien jaar ter hand te nemen – al te lang reeds houdt een mijns inziens artificiële verhouding tussen bestuur, openbaar ministerie en politieke diensten de gemoederen in ons land bezig.³¹

Kentekend hiervoor is toch wel dat, terwijl het Parlement van 1830 tot 1972 slechts zesmaal – en dan nog in zeer uiteenlopende materies (lager onderwijs, vergoeding van de militieën, verantwoordelijkheden voor de muntontwaarding, het sekwester, de gebeurtenissen in Leopoldstad en de verborgen reclame op radio en televisie) – gebruik maakte van het haar in artikel 40 van de Grondwet toegekende recht van onderzoek, er de laatste tien jaar reeds vier onderzoeken werden ingesteld m.b.t. gerechtelijke activiteiten en/of veiligheid en ordehandhaving (inzake privé-militieën, het Heizeldrama, de wapenhandel en de bestrijding van banditisme en terrorisme).³² Tekenend is evenzeer dat de Ministerraad op 26 juli 1985 besliste een uitvoerige audit van het politiewezen in België te laten instellen³³, en dat de resultaten hiervan samen met de besluiten van voormelde parlementaire onderzoekscommissie m.b.t. het groot banditisme en het terrorisme, uiteindelijk toch een weerslag lijken te hebben in thans op het getouw staande

29. *Parl. Hand.*, Senaat, 1988-89, 21 juni 1989, 2775; WATHELET, M., ‘De Justitie heeft managers nodig’, *Vlaams Jurist Vandaag*, 4^e kwartaal 1988, 4 tot 7.

30. 31. Zie het Verslag Conferentie Bestuur, Justitie, Politie, Politiecentrum Heelsum (NL), 22 – 23 oktober 1974. Verder ook WATHELET, M., ‘Ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van justitie voor het begrotingsjaar 1989’, *Parl. Hand.*, Senaat, 1988-89, 21 juni 1989, nr. 90, 2775 tot 2777.

32. *Le Soir*, 26 december 1989, 7.

33. Team Consult, *De politiediensten in België*, Verslag aan de Minister van Binnenlandse Zaken, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Brussel, Bestuur Algemene Rijkspolitie, 1989.

wetsontwerpen over de organisatie van het toezicht op de politiediensten, de politiefunctie, de politieopleiding en -uitrusting. Maar opmerkelijk is ook dat wij, waar het gaat om de herziening van onze verouderde Wetboeken van Strafrecht en Strafvordering, tot op heden helaas geen beduidend resultaat hebben gehaald, ook al zijn er reeds twee Koninklijke commissarissen terzake versleten.

Inmiddels echter wordt het debat, om niet te zeggen het bekvechten, in ministeriële en andere kringen, waartoe ik de magistratuur en de politieke diensten reken, naar mijn gevoel, bovenal in termen van machtsverhoudingen gevoerd. En dit terwijl het zo broodnodig is te streven naar zo evenwichtig en zo efficiënt mogelijke preventie- en veiligheidsmaatregelen enerzijds, en doelmatige opsporings- en vervolgingsmaatregelen t.a.v. strafbare feiten anderzijds.³⁴ In de vakliteratuur zal men het trouwens hebben over het 'justitieprimaat' en het 'bestuursprimaat'.³⁵

Uiteraard verdient het *in se* geen aanbeveling om twee, laat staan meerdere, kapiteins op één schip te zetten, maar ook andere landen worden geconfronteerd met zulk een situatie. 'Gezagsspreiding', maar daarom nog niet 'gezagsverdeeldheid', is in deze materie trouwens de beste garantie tegen elke politiestaatambitie. En dat, wanneer er een wil tot samenspraak bestaat, de zo noodzakelijke multidisciplinaire aanpak valt te verwezenlijken, hebben onze Noorderburen, die ook het onderscheid tussen administratieve en gerechtelijke politie kennen, reeds bewezen. Wel is hieraan een rustig en grondig overleg in diverse raden en het Parlement voorafgegaan, waarbij werd rekening gehouden met de specifieke bevoegdheden en verantwoordelijkheden van iedere partner.³⁶ Thans is aldaar het overleg tussen bestuur, politie en openbaar ministerie – het zogenaamde driehoeksoverleg – in de wet vastgelegd en ook kwam er, ingevolge samenspraak tussen justitie, binnenlandse zaken, politie en openbaar ministerie, al eerder een organisme voor misdaadanalyse en doelmatigere opsporing (C.R.I.) tot stand.

Ook als in België de grondwettelijke en wettelijke context verschillend zijn – met wettelijke onderbouw of niet –, analoge structuren zijn mijns inziens ook in België haalbaar. En verwijzend naar de reeds aangehaalde Regeringsverklaring van 5 juni 1990, verheug ik mij erover dat dit nu ook tot de politieke beleidsverantwoordelijken is doorgedrongen. Maar ook bestuur, politie en openbaar ministerie zelf moeten toch inzien dat alleen een gezamenlijke aanpak van de criminaliteit kans van slagen heeft.³⁷ Bestuurlijk, politieel en justitieel beleid moeten dan ook elkaar aanvullen.³⁸

34. VAN DE POEL, J.W.E., *Politieoverleg van incident tot institutie*, Arnhem, Gouda-Quint, 23.

35. VAN DE POEL, J.W.E., *o.c.*, 26.

36. Ministerie van Justitie, *Samenleving en criminaliteit – Een beleidsplan voor de komende jaren*, 22 april 1985; Handelingen Tweede Kamer Staten-Generaal, 1986-87, UCV 15 juni 1987, nr. 2; *Actieplan veel voorkomende criminaliteit*, Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid, *Rechtshandhaving (Rapporten aan de Nederlandse Regering nr. 35)*, juni 1988.

37. 38. Jaarverslag Nederlands Openbaar Ministerie, 1988, *Het Openbaar Ministerie in zijn bestuurlijke omgeving*.

V. Voorbeelden voor een andere toekomst

Dat zulke ontwikkelingen ook hier, mits 'goodwill' en inzet van alle betrokken partijen, mogelijk zijn, wil ik – 'naar eigen visie en verantwoordelijkheid' –, maar zonder in bijzonderheden te treden, graag met een aantal voorbeelden staven.

DE MISDAADPREVENTIE

Dit belangrijke onderdeel van de criminele politiek ressorteert uiteraard niet onder de bevoegdheid van de parketten, daar het er niet om gaat misdrijven op te sporen en te vervolgen, maar wel om ze te voorkomen. Herhaaldelijk heb ik ook benadrukt dat het leidmotief van een hedendaags crimineel beleid zou kunnen zijn: 'repressie waar het hoort, preventie waar het kan'.³⁹

In deze optiek is het aan het openbaar ministerie de bevoegde administratieve en politieke overheid in hun beleid en initiatieven te steunen met al hetgeen hier toe nuttig kan zijn.

Ik betreur het dan ook zeer dat blijkbaar nog niet alle parketmagistraten dit voldoende inzien, wellicht bij gebrek aan voldoende voorlichting en contacten met de ter zake bevoegde instanties, zoals de Hoge Raad voor het Voorkomen van Misdadigheid, de Hoge Raad voor Verkeersveiligheid en de Provinciale Commissies voor Preventie. Evenzeer is het echter fout dat de inzake preventie bevoegde instanties hun beleid zouden uitstippelen los van de gegevens en inzichten die bij de justitiële overheden hieromtrent voorhanden zijn. Overleg met het openbaar ministerie is alhier evenzeer geboden om het uitgestippelde preventiebeleid met een weloverwogen repressief optreden te steunen. Wat baat het inderdaad vele miljoenen te spenderen tegen inbraken in voertuigen door het verspreiden van folders in openstaande wagens, tegen snelheidsmaniakken door talrijke publiciteitsborden, en tegen vandalisme of stadsvervuiling door slogans allerhande, als de parketten niet snel optreden tegen wie niet horen wil...

Wat mijn ambtsgebied betreft verheug ik er mij trouwens over dat – al blijft er nog veel te doen – naar een gecoördineerd en doelmatig preventief beleid wordt gestreefd en dat ook de pers hieraan de nodige aandacht besteedt.

VEILIGHEID EN ORDEHANDHAVING

Andermaal een domein dat niet onder de bevoegdheid van de parketmagistraat ressorteert. Maar men kan er toch niet omheen dat, zo de voor de openbare orde en veiligheid verantwoordelijke administratieve en politionele overheden er niet in slagen deze te handhaven, dit gepaard kan gaan met het plegen van misdrijven, hetgeen dan weer wel rechtstreeks onder de bevoegdheid van het openbaar ministerie ressorteert.⁴⁰ Ook bij de handhaving van openbare orde en veiligheid bestaan er dus duidelijk raakvlakken.

39. VAN CAMP, R., 'Mijmerij van een parketmagistraat over een gemeentepolitie met een menselijk geelaat', *De Politieofficier*, 1988, nr. 4, 48.

40. VELLEMAN, L., 'De administratieve en de gerechtelijke politie, hun raakpunten en prioriteiten', rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Antwerpen op 1 september 1987, *R.W.*, nr. 12 d.d. 21 november 1987, 377-386; DERIDDER, W., 'Bevoegdheid en verantwoordelijkheid inzake handhaving van de openbare orde', mei 1986.

Er kunnen zich derhalve situaties voordoen waarvoor voorlichting en overleg tussen de bevoegde administratieve en politionele overheden en het openbaar ministerie niet alleen aangewezen is, maar zelfs geboden, zonder dat dit hoeft te leiden tot inmenging in elkaars bevoegdheden.

Nochtans is het meestal zo dat dergelijke samenspraak b.v. bij het voorvallen van ernstige rampen of omvangrijke risicodragende manifestaties en betogingen, op zijn zachtst uitgedrukt, nog steeds onvoldoende plaatsvindt. Zulks met alle mogelijke kortsluitingen en vergissingen vandiën, ook wanneer ze onopzettelijke of opzettelijke misdrijven tot gevolg hebben. Zo komt het dat bij ernstige rampen of uit de hand lopende betogingen of manifestaties, technische sporen, beelden, vaststellingen en identificaties verloren gaan of dat, door een ontijdig gerechtelijk optreden, reddingsoperaties worden bemoeilijkt of het optreden van de openbare macht wordt verstoord.

Het wordt toch hoog tijd dat men zich hierover eens ernstig zou gaan bezinnen en dat aan een dergelijke onmenselijke situatie een einde wordt gemaakt door ook op dit terrein een doelmatige interdisciplinaire aanpak te ontwikkelen.

OPSPORING

Ook op dit gebied gaan stemmen op voor het inbouwen van een supplementaire hindernis in een reeds voldoende ingewikkeld parcours, en dit door het opsplitsen van de term 'opsporing' in 'recherche' en 'opsporing'.⁴¹ Ter zake wens ik enkel aan te stippen dat de term 'recherche' duidelijk afkomstig is uit het Nederlands strafrechtelijk stelsel⁴² en vreemd is aan de begrippen en de inhoud van ons – zij het verouderd – Wetboek van Strafvordering.⁴³

Maar laten wij niet bekvechten over dergelijke nodeloze opsplitsing. In de strijd tegen de misdadigheid en inzonderheid in deze tegen de meest voorkomende en georganiseerde criminaliteit, komt het er op aan dat allen die hierbij betrokken zijn – binnen het kader van hun respectievelijke bevoegdheden – hun inbreng hebben bij het ontwikkelen van een beleidsplan ter verbetering van de handhaving van de rechtsorde. De bestuurlijke, de politieke en de justitiële activiteiten dienen m.a.w. op elkaar afgestemd te zijn.

En wat het opsporings- en het vervolgingsbeleid betreft is er inderdaad – mits bescherming van het privéleven – meer dan ooit nood aan misdaadanalyse en criminaliteitsbeheersing. Zulks kan trouwens in de context van ons huidige Wetboek van Strafvordering en mits eerbiediging van de bevoegdheden van het openbaar ministerie zeer goed verwezenlijkt worden. Het lijkt ook de weg te zijn die de huidige Minister van Justitie, ingevolge de reeds aangehaalde Regeringsverklaring van 5 juni 1989, is ingeslagen.

41. *Parl. St.*, Kamer, 1988, 59/9, 198 e.v.

42. [Zie het al geciteerde rapport] *Samenleving en criminaliteit: een beleidsplan voor de komende jaren* uit 1985.

43. Zie o.a. art. 8, 9, 22 en 29 Sv.; MATTHIJS, J., *Openbaar Ministerie, o.c.*, 103-105, nr. 210 – 214; DECLERCO, R., *Strafvordering I*, Universiteit Leuven, 8e druk, 1987, 109 e.v.; FRANCHIMONT, M., JACOBS, A., MASSET, A., *Manuel de procédure pénale*, Faculté de Droit et Jeune Barreau, Liège, 1989, 199 e.v.

Aansluitend op het opsporingsbeleid zal het openbaar ministerie van morgen – en trouwens reeds nu – met de hiervoor onontbeerlijke eigentijdse burotica en informatica, in samenwerking met de politionele diensten, naargelang de internationale, nationale, regionale en lokale tendenzen in de criminaliteit, accenten moeten leggen en prioriteiten moeten stellen in zijn vervolgingsbeleid.

Bij een alsmaar toenemende wetgevende inflatie en wisselende criminaliteit is ook in de justitiële wereld meer dan ooit goed management aan de orde van de dag, wil men doelgerichte en doelmatige resultaten bereiken en de politionele diensten niet ontmoedigen met een soms willekeurige dagjespolitiek.

Maar is het in dit verband in de eerste plaats niet aan de politieke beleidsverantwoordelijken om na te gaan of de wetgeving op strafrechtelijk gebied met haar implicaties in relatie tot het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens niet al te omvangrijk en soms zo ingewikkeld is geworden, zodanig zelfs dat de overheid er ook zelf in verstrikt geraakt?⁴⁴ In het overheidsdenken moet het er kennelijk niet alleen om gaan wetten op te schrijven, maar ook om de vraag wat er eigenlijk van terecht kan komen.⁴⁵

Een dergelijke optiek zou er voorzeker reeds toe bijdragen dat de politieële diensten zich minder vragen zouden moeten stellen over hun beoordelingsruimte in de opsporing; een kwestie die enkele maanden geleden nog aan de orde werd gesteld in het 'Centrum voor Politiestudies'.⁴⁶ Uiteraard wens ik dit thema niet te ontwijken, doch ik kan binnen de mij gegeven tijdsruimte, die ik toch al aan het overschrijden ben, wat mij zelf betreft, slechts verwijzen naar hetgeen Eerste Advocaat-Generaal L. DE WILDE en Professor A. DE NAUW hierover o.m. op het door voormeld centrum ingericht colloquium naar voren hebben gebracht.⁴⁷

In elk geval – zoals ik het reeds deed opmerken tijdens de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Antwerpen op 1 september 1989 –, dient het een behoorlijke rechtshandhaving niet wanneer het openbaar ministerie, zij het door de groeiende werkoverlast, zij het door het gebrek aan eigentijdse infrastructuur, het ruim gebied van de opsporing soms nogal vergaand aan de opsporingsambtenaar overlaat, of wanneer leden van het openbaar ministerie of onderzoeksrechters zelf politionele taken willen opknappen.⁴⁸ Opsporingsonderzoeken en gerechtelijke onderzoeken kunnen slechts optimaal verlopen zo er gewaakt wordt voor een degelijke afstemming van de activiteiten van de politieële diensten op die van het openbaar ministerie en die van de onderzoeksrechter.

44. 45. Handelingen Tweede Kamer Staten-Generaal, 1986-87, UCV d.d. 15 juni 1987 over het Actieplan veel voorkomende criminaliteit, 81-3.

46. 'De discretionaire bevoegdheid van de politie', *Politieblad* – Provinciaal Politie – en Studiecentrum Limburg, 1990, 90/2, 115-140.

47. DE WILDE, L., 'Beschouwingen over beleid in het strafproces', *Panopticon*, 1980, nr. 1, 5-31, en 'Het sepotbeleid', *Panopticon*, 1982, nr. 6, 501-517, DE NAUW, A., 'De beoordelingsruimte van de politie in de opsporing en het strafprocesrecht', *R.W.*, 1989-90, 15 september 1990, 65-74.

48. VAN CAMP, R., 'Kanttekeningen bij een zorgwekkende rechtsbedeling en sleutelen aan een strafrechtelijk beleid', *R.W.*, 1988-89, 485; verder ook het al diverse malen geciteerde plan *Samenleving en criminaliteit*, 5.

Maar evenzeer zijn heel wat onbegrip en frustraties bij de politiediensten te vermijden, zo deze vanwege het openbaar ministerie wat meer achtergrondinformatie zouden krijgen met betrekking tot het soms weinig of niet vervolgen van door hen vastgestelde strafrechtelijke feiten en de door de correctionele rechter gehanteerde straftoemeting.⁴⁹

Kortom: de bestuurlijke, politieke en justitiële activiteiten dienen in nauw overleg goed op elkaar afgestemd te worden. Dan zal in optimale voorwaarden kunnen worden vastgesteld welke normschendingen een geïndividualiseerde strafrechtelijke reactie behoeven en wat in principe het karakter van die reactie moet zijn.⁵⁰

Maar wil men in een dergelijk opzet slagen, dan zullen de wetgever en de uitvoerende macht het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter en de politionele diensten ook met aangepaste middelen moeten uitrusten, zoals afluisteren onder gerechtelijke controle, snellere verplaatsingen naar het buitenland, doelmatiger internationaal overleg en dies meer. Zoniet, dan zal het al dan niet objectief gevoelen van verontrusting en onveiligheid bij de bevolking over een in verschillende vormen toenemende criminaliteit aangroeien en bestaat het risico dat het vertrouwen van de bevolking in haar justitiële en politieke overheid een alsmaar groter dieptepunt bereikt.

BERECHTING EN STRAFUITVOERING

Zoals ik ook al in mijn openingsrede voor het Hof van Beroep te Antwerpen heb benadrukt, is eveneens de strafrechter in niet geringe mate bij het strafrechtelijk beleid betrokken, wanneer hij ten minste vanwege het openbaar ministerie voldoende informatie verkrijgt over de aard, de omvang en de ophelderingsgraad van de criminaliteit die hem ter beoordeling wordt voorgelegd. Bovendien kan hij voor dit beleid richtingbepalend zijn door zijn beslissingen inzake strafwaardigheid en strafmaat.⁵¹

En ten slotte is het aan de Minister van Justitie te waken over de uitvoering van vonnissen en arresten, zoniet komt de geloofwaardigheid van de rechtshandhaving ernstig in het gedrang.⁵²

Ik sprak voorzeker te lang en wellicht te gepassioneerd en te bezorgd voor de par- ketmagistraat van morgen. Maar wanneer wij met het in gang zetten van de hier bedoelde ontwikkelingen zouden wachten tot het vuurwerk voor het derde millennium wordt ontstoken, komen wij jaren te laat.⁵³

49. VAN CAMP, R., 'Kanttekeningen bij een zorgwekkende rechtsbedeling en sleutelen aan een strafrechtelijk beleid', *o.c.*, 485; DE NAUW, A., 'Enkele lessen trekken uit de strafprocessuele praktijk en kijken naar de toekomst', *Panopticon*, 1983, 229;

50. Zie opnieuw, *Samenleving en criminaliteit*, 40.

51. Zie opnieuw het Nederlandse beleidsplan *Samenleving en criminaliteit*.

52. DE NAUW, A., 'Schets van de structurele context van de vervolgingsbeslissing', *R.W.*, 1976-77, 1300.

53. HIRSCH BALLIN, E.M.H., 'Met recht naar 2000', *Trema*, XIII, afl. 6, 1990, 249.